

Dede Korkut Hikâyeleri

1. Destan geleneğinden halk öykücülüğüne geçişin ilk ürünü olarak kabul edilir.
2. Hikâyelerin asıl adı “Kitab-ı Dede Korkut Ala Lisan-ı Taife-i Oğuzan” olarak bilinir. Türkçesi, Oğuz diliyle Dedem Korkut’un kitabıdır.
3. On iki hikâyeye bir önsözden oluşan bu eserde Oğuz Türklerinin iç ve dış mücadeleleri anlatılmaktadır.
4. Anonim olarak yayılan bu eser 14.yüzyılda son şeklini almış ve 15. yüzyılda Akkoyunlular döneminde yazıya geçirilmiştir.
5. Hikâyelerin yazarı belli değildir. Dede Korkut hikâyelerin kahramanı değil anlatıcısıdır.
6. Hikâyelerde olaylar nesir, kahramanların duygu ve düşünceleri nazımla dile getirilmiştir.
7. Olağanüstü olayların yer aldığı bu eserde canlı ve doğal bir anlatımla arı bir dil kullanılmıştır.
8. Hikâyelerde asonans ve aliterasyonlara sıkça yer verilmiştir. Ayrıca cümle içi kafiyeler, cümle sonlarındaki seciler (iç kafiye) ve deyimler dikkat çeken unsurlardır.
9. Dede Korkut hikâyelerinin iki nüshası bulunmakta olup biri Almanya’da Dresden Kütüphanesi’nde diğeri de Vatikan’dadır.
10. 1916 yılında Kilisli Rıfat Bilge bu hikâyeleri Dresden yazmalarından kopya edinenek yayımlamıştır.

Muharrem Ergin (1925 – 1995)

Azerbaycan’ın Ahıska bölgesinde doğan araştırmacı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olmuştur.

Bir süre öğretmenlik hayatından sonra dil alanında yaptığı çalışmalarla adından söz ettiren sanatçı profesörlüğe kadar yükselmiştir. Edebiyat araştırmacılığının yanında Ortadoğu gazetesinde fikir yazıları da kaleme almıştır.

Bazı Önemli Eserleri

Türk Dil Bilgisi

Osmanlıca Dersleri (Üniversitelerde okutulmaktadır.)

Dede Korkut Kitabı

Orhun Abideleri

Türklerin Soy Kütüğü

Milliyetçiler Birleşiniz

Halk Hikâyeleri

- Halk hikâyeleri İslamiyet öncesinde kullanılan destan anlayışından modern hikâyeye geçişi sağlayan ilk örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Bu ürünler sözlü (anonim) olarak halk arasında yaşamış ve dilden dile aktarılarak sonraki nesillere bırakılmışlardır.

- İçerisinde olağanüstü olaylar olsa da çoğu zaman gerçeğe yakın olayların ele alındığı halk hikâyelerinde aşk ve kahramanlık en çok işlenen konulardır.

Önemli: Destan geleneğinden halk hikâyeciliğine geçişi sağlayan ilk ürünler Dede Korkut Hikâyeleridir.

Konularına Göre Halk Hikâyeleri

1. Aşk hikâyeleri: Toplum üzerinde büyük etkileri olan hikâyelerdir. Dilden dile dolaşarak günümüze kadar ulaşmışlardır. Halkın belleğinde önemli bir yer edinen bu hikâyeler sevgi teması üzerine kurulmuştur.

Önemli Aşk Hikâyeleri:

Kerem ile Aslı

Arzu ile Kanber

Tahir ile Zühre

Ercişli Emrah ile Selvihan

Önemli: Leyla ile Mecnun ve Yusuf ile Züleyha gibi eserlerin mesnevi şeklinde divan şiirinde de yer almaktadır. Bu tarz hikâyeler halk hikâyesi olarak kabul edilmez.

2. Dini temalı kahramanlık hikâyeleri

Genellikle dini açıdan önemli olan karakterlerin oluşturduğu kahramanlık hikâyeleridir. Bu karakterler tarihe mal olmuş son derece erdemli kişilerdir. Kahramanlıklarıyla hem milletlerine hem de dine katkıda bulunmuşlardır.

Önemli Dini Temalı Kahramanlık Hikâyeleri

Danişment Gazi Hikâyeleri

Hayber Kalesi Hikâyesi

Van Kalesi Hikâyesi

Hız. Ali Hikâyeleri

3. Destani halk hikâyeleri

İçinde destansı öğeler bulunduran ve genellikle kahramanlık üzerine kurulmuş hikâyelerdir. Bu türde yazılan iki hikâye dikkatleri çekmektedir:

Dede Korkut Hikâyeleri

Koroğlu Hikâyesi

Halk Hikâyelerinin Genel Özellikleri

- Dede Korkut Hikâyeleri, Türk edebiyatındaki ilk halk hikâyesi olarak kabul edilir.
- Genellikle aşk konusu işlense de kahramanlık ve din teması da işlendiği görülmüştür.
- Saz şairlerinin vasıtasıyla gelecek nesillere aktarılan bu hikâyeler, nazım-nesir karışık yazılmışlardır.
- Halk hikâyelerinde olağanüstü olaylar oldukça azdır.
- Halk hikâyelerinde anlatılan ilişkiler toplum içi olup fertler ve tabakalar arasında oluşur.
- Hikâyelerde olağanüstü olaylar azalmış olup okunan şiirler koşma şeklindedir.
- Türk edebiyatında halk hikâyelerinin en eski örneği Dede Korkut Hikâyeleridir.

- Kendine göre bir mantık örgüsüne sahip olan bu hikâyelerde en çok aşk ve kahramanlık konuları işlenir.
- Halk hikâyeleri daha çok aşıklar tarafından düğünlerde, kahvehanelerde erkeklere hitap eden eserlerdir.
- Destandan boşalan anlatıcılığı dolduran bir tür olarak karşımıza çıkar.

Halk Hikâyelerini Destandan Ayıran Özellikler

Halk hikâyeleri:

1. Tarihi bir olaya dayanmaması,
2. Nazım-nesir karışık yazılması,
3. Şahısların ve olayların anlatımında gerçekçi bir tavır takınılması
4. Daha çok aşk maceralarına yer verilmesi,
5. Kesin bir sonun bulunması,
6. Toplum karşısında anlatılmaları,
7. Manzum kısımlarının saz eşliğinde anlatılması,
8. Belli yerlerinde tekerlemelerin kullanılması yönlerinden destandan ayrılırlar.

Türk Halk Hikâyelerinin Bölümleri

1. Fasil: Dinleyiciyi hikâyeye hazırlamak ve ilgisini çekmek amacıyla anlatıcının hikâyeye geçmeden önce tekerlemeler ve türküler söylediği bölümdür.

2. Döşeme: Bu bölümde çeşitli rivayetlerden söz eden anlatıcı hikâyeye anlatımına geçmeden önce anlatacağı hikâyenin kahramanlarını ve olayın geçtiği mekânı tanıtır.

3. Asıl Konu: Hikâyenin asıl konusunun anlatıldığı bölüm olup daha çok hikâyeye kahramanının olay öncesindeki hayatının anlatılmasıyla başlar. Olay akışının ve heyecanın en üst düzeyde olduğu bölümdür.

4. Sonuç, Dua: Hikâyenin bittiği bölümdür. Bu bölümde âşıklar ya kavuşur ya da bu kavuşma öteki dünyaya bırakılır. Halk hikâyelerinin çoğunda âşıklar öteki dünyada kavuşurlar. Sade Âşık Garip hikâyesi mutlu biter. Mutlu biten hikâyelerden sonra muhammes türkü söylenir.

5. Efsane: Genellikle bu dünyada kavuşamayan âşıkların başından geçen olaylarla ilgili bu bölümde kavuşmanın öteki dünyada gerçekleştiği ile ilgili olaydan bağımsız olarak anlatılan hikâyelerin yer aldığı bölümdür. Genellikle bu kavuşma, sevgililerin mezarında iki kavak ağacının yetişmesi ve bu ağaçlara konan iki kuşun karşılıklı ötüşmesi şeklindedir.

Halk Hikâyelerinin Kaynakları

Türk Kaynaklı Hikâyeler: Dede Korkut Hikâyeleri, Aşık Garip Hikâyesi, Kerem ile Aslı ve Emrah ile Selvihan Hikâyeleri

Arap Kaynaklı Hikâyeler: Leyla ile Mecnun, Yusuf ile Züleyha

Hint – İran Kaynaklı Hikâyeler: Kelile ve Dimne (fabl), Ferhat ile Şirin

Halk Hikâyelerinin Gelişimi

Halk hikâyeleri destan geleneğinin devamı olarak gelişmiş zamanla destan geleneğinden modern hikâyeciliğe geçişi sağlamıştır. Destan geleneğinden halk hikâyeciliğine geçişi sağlayan ilk eser olarak kabul edilen Dede Korkut Hikâyeleri bu türün ilk örnekleri olarak da kabul edilmektedir.

Destan geleneğinin 15. yüzyıldan sonra önemini kaybetmesiyle halk arasında epey ilgi gören halk hikâyeleri, günümüzde özellikle Doğu Anadolu'da yaşamını devam ettirmektedir.

Âşık denilen saz şairleri tarafından günümüze kadar ulaşan bu hikâyeler 15. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasında yaşamını sürdürmüştür.

Oluşma şekilleri açısından destanlara benzerliklerin görüldüğü bu hikâyeler zamanla gerçekliği ele alış şekilleri açısından destanlardan ayrılmıştır. Halk hikâyelerinde ilk olarak bir olay gerçekleşikten sonra bu olaya âşıklar tarafından şiirlerin eklenmesiyle birlikte halka açık alanlarda anlatılmış ve daha sonra da yazıya geçirilerek günümüze kadar ulaşmıştır.

Cenkname Nedir?

Cenkname, dini-ahlaki bilgi vermek, tarih şuurunu uyandırmak ve halkın zalimlere karşı moralini artırmak amacıyla din yolunda kahraman olarak görülen insanların başından geçen olayların anlatıldığı metinlerdir.

Cenknamelerin Özellikleri

- Kaynağını İslamiyet'in varoluş mücadelesinden alır.
- Dini anlayışın kaideleriyle birlikte din uğruna yapılan savaşlar anlatılır.
- Cenknamelerde başta Hz. Ali olmak üzere birçok dini kahramanın yaşamı anlatılmıştır.
- Anlatılan kahramanlar, sözünde duran, cömert, haksızlığa boyun eğmeyen, zalimlere karşı masumları koruyan kişilerdir.
- Cenkname, kaynağını Kur'an ve hadislerden alır.

Mesnevi Nedir?

Bugünkü roman ve hikâyenin karşılığı olarak kullanılan, divan edebiyatında uzun olayların aruz ölçüsünün kısa kalıplarıyla şiir şeklinde yazıldığı nazım biçimine mesnevi denir.

Mesnevinin Bölümleri

- 1. Dibace:** Manzum (şiir) veya mensur (düzyazı) şeklinde yazılabilen mesnevinin ön sözüdür.
- 2. Tevhid:** Allah'ın birliğinin ve bütünlüğünün anlatıldığı bölümdür.
- 3. Münacaat:** Allah'a yalvarış ve yakarışlarda bulunulan bölümdür.
- 4. Naat:** Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (S.A.V) övüldüğü bölümdür.
- 5. Miraciye:** Miraç olayının anlatıldığı bölümdür.
- 6. Medh-i çiyar-yâri-güzîn:** Genellikle dört halife (Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali) veya devrin büyüklerinin övüldüğü bölümdür.

7. Medhiye: Övmek anlamına gelen bu bölümde mesnevinin sunulacağı kişi övülür.

8. Sebeb-i Telif: Mesnevinin niçin yazıldığının belirtildiği bölümdür.

9. Âgâz-ı dâstan: Mesnevilerde anlatılmak istenen asıl konunun ele alındığı bölümdür.

10. Hatime: Mesnevinin sona erdiğini belirten bölümdür.

Mesnevinin Özellikleri

1. Her beytinin dizeleri kendi arasında kafiyelidir. (aa, bb, cc, dd....) **ÖNEMLİ:** Mesnevilerin kafiyelenişinin bu şekilde olması uzun hikâyelerin bu nazım biçimiyle yazılmasını kolaylaştırmıştır.
2. Beyit sayısı sınırsızdır. Örneğin Mevlana'nın Mesnevi adlı eseri 25.700 beyitten oluşur.
3. Türk edebiyatına İran edebiyatından girmiş olan bu nazım biçiminde beyitler arasında konu bütünlüğü vardır.
4. Aynı şair tarafından yazılmış beş mesneviye "Hamse" adı verilir. Hamse sahibi olarak tanınmış önemli divan şairleri: Ali Şir Nevâi, Taşlıcalı Yahya, Fuzuli, Nev'i-zâde Atâi'dir.
5. Aruz ölçüsünün kısa kalıplarıyla yazılırlar.
6. Divan şiirindeki manzum hikâye örnekleri olarak kabul edilir.
7. Mesneviler farklı konularda yazılabilen konu sınırlaması olmayan şiirlerdir. Mesnevilerde en çok; aşk, dini ve tasavvufi, ahlaki-öğretici, savaş ve kahramanlık, bir şehri ve şehrin güzelliklerini anlatma, mizah gibi türlü konularda ele alınmıştır.
8. Türk edebiyatındaki ilk mesnevi Yusuf Has Hacip'in yazdığı Kutadgu Bilig'dir.
9. Bu türün en önemli temsilcileri; Fuzuli, Şeyhi, Nabi, Şeyh Galip gibi şairlerdir.

ÖNEMLİ: Divan edebiyatının önemli şairleri olan Baki, Nefi ve Nedim mesnevi yazmamışlardır.

Türk Edebiyatında Mesnevi

Türk edebiyatında mesnevinin kullanılması 11. yüzyılda başlamıştır. Türk edebiyatında yazılan ilk mesnevi Yusuf Has Hacip tarafından kaleme alınan Kutadgu Bilig adlı eserdir.

Özellikle 13. yüzyıldan itibaren hızlı bir gelişme gösteren Mesnevi, her beyitin kendi içinde kafiyeli olması açısından yazma kolaylığı sağladığı için birçok şair tarafından tercih edilmiştir.

Türk edebiyatında modern anlamda hikâye ve roman olmadığı için bu dönemde olay eksenli uzun konularda mesnevi nazım biçimi kullanılmıştır. Yani mesneviler bir nevi manzum hikâye örnekleri olarak kabul edilir.

Yüzyıllara Göre Önemli Mesneviler ve Yazarları

13. yüzyıl:

Mevlana – Mesnevi

Şeyyad Hamza – Yusuf u Züleyha (**İlk aşk mesnevisi**)

14. yüzyıl:

Kutb – Hüsrev i Şirin

Yunus Emre – Risaletü'n Nushiyye

Gülşehri – Mantıku't Tayr (Kuş Dili)

Âşık Paşa – Garipname

Ahmedi - İskendername

15. yüzyıl:

Süleyman Çelebi – Vesiletü'n Necat

Germiyanlı Şeyhi – Hüsrev ü Şirin ve Harname

16. yüzyıl:

Fuzuli – Beng ü Bade ve Leyla ile Mecnun

17. yüzyıl

Nabi – Hayriye ve Hayrabad

18. yüzyıl

Şeyh Galip – Hüsn ü Aşk

ÖNEMLİ: Mesneviler; bugünkü roman ve hikâyenin karşılığı olarak Divan edebiyatında kullanılan bir nazım şeklidir.

ÖNEMLİ: Mesnevilerde uyak düzeni aa-bb-cc ... şeklindedir. Kafiye düzeninin bu şekilde olması mesnevilerde yazma kolaylığı sağlamaktadır.

Ashab-ı Kehf Kıssası

Bu kıssa konusunu Kur'an'dan alan bir mesnevidir. Öğüt, ibret, hidayet, uyarma ve müjdeleme amacıyla yazılan bu kıssalar ebedi hakikatin nasıl anlatılacağını öğreten bir üslup zirvesidir.

Ashab-ı Kehf, “Yedi Uyuyanlar” olarak bilinir. İnançları uğruna yaşadığı yerden ve toplumdan vazgeçen insanların yaşamlarının anlatıldığı bir hikâyedir.

Düşmanlarından korunmak amacıyla Allah tarafından 309 yıl mağarada uyutulan bu insanlar vasıtasıyla öldükten sonra dirilme anlatılmaya çalışılır.

Mesnevi nazım biçimi kullanılarak yazılan bu kıssa, ibretlik hikâyelerle ders alınması gereken kıssalardan biridir.

Tanzimat Döneminde Hikâyenin Gelişimi

Tanzimat Dönemi ile birlikte yönünü Batı'ya çeviren Türk edebiyatında birçok tür ilk kez bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır.

Batılı anlamda ilk hikâye örnekleri de Tanzimat Dönemi'nde görülmektedir. Daha öncesinden var olan halk hikâyeleri ve mesneviler Batı tarzı hikâyeleri tam olarak karşılamamaktaydı.

Tanzimat Dönemi Hikâyelerin Özellikleri

1. Tanzimat Dönemi'nde hikâyelerde yer alan olaylar tarihten ya da günlük yaşamdan alınmaya başlandı.
2. İlk hikâyelerimizde meddah geleneğinin de izleri görülmeye devam etmektedir.

3. Tanzimat Dönemi hikâyelerinde genellikle acıklı ve duygusal konular seçilmiş, ayrıca etkilendikleri romantizm akımı da bu anlayışı sürdürmelerinde etkili olmuştur.
4. Bu dönemde; zorla yapılan evlilikler ve doğurduğu acılar, Batı ile Osmanlı'nın karşılaştırılması, aşk duygusu, kadın-erkek arasındaki ilişkiler, tutsaklık-cariyelik en sık rastlanan temalar arasında yer alır.
5. Tanzimat 1. Dönem sanatçıları halkı aydınlatmak amacıyla eserleri bir araç olarak kullanmışlardır.
6. Tanzimat 1. Dönem sanatçıları eserler teknik açıdan kusurludur. (Olayın akışını kesip bilgi verme)
7. Tanzimat ikinci dönem sanatçıları ise realizm ve natüralizm akımlarından etkilenecek daha gerçekçi ve teknik açıdan sağlam eserler verdiler.

Tanzimat Edebiyatındaki İlk Hikâye Örnekleri

İlk hikâye örneği: Ahmet Mithat Efendi – Letaif-i Rivayat ve Kıssadan Hisse

Batılı İlk Hikâye Örneği: Samipaşazade Sezai – Küçük Şeyler

Samipaşazade Sezai (1859 – 1936)

İstanbul'da doğan yazar Tanzimat Dönemi'nin önemli sanatçılarından biridir. Söylev tarzında yazdığı eserlerle adından söz ettiren sanatçı asıl ününü Sergüzeşt adlı romanı ve Küçük Şeyler adlı hikâyesiyle sağlamıştır.

Tanzimat Dönemi'nde realizm akımından ilk etkilenen sanatçılardan biridir. Gerçekçi bir anlayışla kaleme aldığı ilk eseri **Şir** adlı tiyatro eseridir.

Tanzimat edebiyatında özellikle roman ve hikâyeciliğiyle dönemin önemli yazarlarından biri olan Samipaşazade Sezai, eserlerinde gözlemden faydalanmış, sanat için sanat anlayışını benimsemiştir. Tanzimat 2. Dönem sanatçısı olan Sezai, eserlerinde süslü ve ağır bir dil kullanmıştır.

Bazı Önemli Eserleri

Şir – Tiyatro

İclal – Düzyazı

Küçük Şeyler – Hikâye

Sergüzeşt – Roman

Jack – Çeviri

Milli Edebiyat Dönemi'nde Hikâye

Bu dönemin en önemli özelliği Ömer Seyfettin'in yayımladığı "**Yeni Lisan**" makalesiyle birlikte uygulanmaya başlayan dilde sadeleşme hareketidir.

Sağlanan dil birliğiyle birlikte milli bir anlayışla Anadolu'ya ve Anadolu insanına yönelen sanatçılar, hikâye türüyle toplumsal temaları daha çok işlemeye başladılar.

Milli Edebiyat Dönemi Hikâyesinin Özellikleri

1. Dilde sadeleşme hareketiyle son derece sade bir dil kullanıldı.

2. Sanatçılar İstanbul dışına çıkarak Anadolu insanının yaşamını konu edinmeye başladılar.
3. Anadolu'da gözlemedikleri deneyim ve yaşantıları işlediler.
4. Bu dönemde sanat toplum için anlayışı hakimdir.
5. Cehalet, yurtseverlik, çağdaşlaşma, geri kalmışlık, halkın çektiği sıkıntılar gibi temalar işlenmiştir.
6. Toplumun her kesiminden insanlar hikâyelerde yer almaya başlamıştır.
7. Kahramanlar ruhsal ve fiziksel tasvirlerle yaşadıkları çevre içerisinde anlatılmaya çalışılmıştır.

Milli Edebiyat Dönemi Hikâyesinin Önemli Temsilcileri

- * Ömer Seyfettin
- * Refik Halit Karay
- * Halide Edip Adıvar
- * Yakup Kadri Karaosmanoğlu
- * Reşat Nuri Güntekin
- * Aka Gündüz

Ömer Seyfettin (1884 – 1920)

- Milli Edebiyat Döneminin en büyük hikâye yazarları olan sanatçı Balıkesir'in Gönen ilçesinde doğdu.
- Maupassant tarzı (**olay hikâyesi**) hikâyenin Türk edebiyatındaki kurucusudur.
- Genç Kalemler dergisindeki yazılarıyla tanındı.
- 11 Nisan 1911 tarihinde yayımladığı "**Yeni Lisan**" makalesi Milli Edebiyatın başlangıcı olarak kabul edilir.
- "Yeni Lisan makalesi edebiyat dilinde yapılan bir devrim olarak görülür.
- Eserlerinde sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır.
- Hikâyelerinin konusunu çocukluk ve askerlik anıları, tarihi olaylar, menkıbeler, gündelik yaşam, fıkralar ve efsanelerden almıştır.

Bazı Önemli Eserleri

Hikâyeleri: Falaka, Bomba, Beyaz Lale, Kızıl Elma, Yüksek Ökçeler, Gizli Mabet, Yalnız Efe, Bahar ve Kelebekler, Pembe İncili Kaftan, Kurumuş Ağaçlar, İlk Düşen Ak

Romanları: Efruz Bey, Yalnız Efe, Ashab-ı Kehfimiz

Şiir: Doğduğum Yer

Tiyatro: Mahçupluk İmtihanı

Çatışma: Farklı düşünceler, duygulara sahip insanların hayat tarzından dolayı yaşadıkları anlaşmazlık, uyuşmazlık, karşıtlık gibi gerilim durumlarına çatışma denir.

Tema: Bir edebi metinde işlenen ve soyut olan görüş ve düşüncelere tema denir.

Konu: Bir metinde temanın somut hale getirilerek aktarılmasına denir.

İç Monolog: İnsanın iç dünyasını okuyucuya aracısız aktarmayı hedefleyen, mantıklı bir sıra içinde dil bilgisi kurallarına uyarak doğrudan okuyucuya aktarılmasına denir.

Ahenk: Uyum anlamına gelen ahenk; ölçü, kafiye, redif, ses benzerlikleri, asonans, aliterasyon gibi unsurlarla sağlanır.

Söyleyici: Şiirde şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği ve şiirde konuşan kişidir.

Zihniyet: Ele alınan bir metnin geçtiği dönemdeki siyasi, sosyal, dini, ahlaki, ticari yaşamın birlikte meydana getirdiği ortama denir.

Nazım Birimi: Bir şiirde anlam bütünlüğün sağlayan en küçük birime denir.